

Bina Štampe Žmavc
Celje

SONCE V ANDERSENOVI SENCI¹

Andersena, podobno kot Wilda, ne prerastemo nikoli. Kajti tvarina čevljev, v katere je Andersen obul svoje pravljice, da so z njimi obhodile svet, je živa kot življenje samo. Tvarina teh čevljev je namreč pravljicnina bolečine. Bolečina sveta pa je edino, kar se nikoli ne more obrabiti. Lahko jo le ublažimo in napravimo znosnejšo z rahlim obližem poezije ali pravljice. Prav to je na poseben način storil Andersen. Zato je Andersenova pravljica – ne samo kot zvrst – temveč tudi z bistvom svoje sporočilnosti še posebej blizu poeziji. Andersen je ob Wildu gotovo največji pesnik pravljice.

Ko sem bila otrok, je nad vzglavjem moje postelje visela slika jezera z odvezanim čolnom na vesla, ptico, ki je letela nad vodo, in koščkom brega v daljavi, ki ga je skoraj vsega zakrivalo zelenje. Stoječ na postelji sem znova in znova strmela v sliko in skušala vstopiti vanjo, da bi videla, kaj se skriva za tistim daljnim, nejasnim obrisom brega v daljavi.

Zdaj vem, da so bila tam vrata v pravljico. Taka, ki se odpirajo naravnost v zasnežene tajge in tundre Andersenove *Snežne kraljice*, v sinje morske globine do gradu *Male morske deklice*, v širjavo zvezdnega neba, ki je postalo dom *Deklice z vžigalicami*, in v spodmikavo sneženje *Poslednjih sanj starega hrasta*.

Slike s čolnom že davno ni več, vrata v čarobne poljane pravljic pa so ostala. Zato sem vesela in počaščena, da jih danes spoštljivo in tiho odpiram v kraljestvo velikega pravljicarja H. Ch. Andersena ob 200-letnici njegovega rojstva. Kako pomenljiva in vznemirljiva se nenadoma zazdi tista davna slika s čolnom in ptico in bregom v daljavi, če jo pogledam skozi pravljico H. Ch. Andersena!

Otrok revnega čevljarčka je tako rekoč skozi sliko svojih sanj vstopil v veliki svet in ga objadral in prepotoval na več kot tridesetih potovanjih. Ob tem je pisal, pesnil in slikal z izjemnim talentom ter zlagal papirnate zgibanke, podobne pticam, ki so skupaj z njegovimi pravljicami obletele svet. Svet kot svet, sveto in poezija hkrati. Edini svet večnočasja, ki nam je dosegljiv zdaj in tukaj in lahko nenehoma vstopamo vanj skozi pravljico. In ne moremo si kaj, da ob Andersenu ne bi začeli

¹ Iz otvoritvene besede avtorice ob odprtju razstave v počastitev 200-letnice rojstva H. Ch. Andersena v Muzeju novejšje zgodovine Celje, 12. aprila 2005. Otvoritev sta s svojo prisotnostjo in priložnostnima govoroma počastila tudi Njegova Excelenca John Hagart, veleposlanik Švedske v Sloveniji in Njegova Excelenca Lars Moller, veleposlanik Kraljevine Danske v Sloveniji.

verjeti v neko čisto posebno poetiko, skrivnostnost in bogastvo nordijskega duha, ki od pravljice do pravljice osuplja s svojo fantazijo.

Včasih zazveni od prešernega smeha, a še večkrat zadržati od žalosti in grenkobe. Pa naj gre za *Svinjskega pastirja*, ko jo posveti oholi princesi, ali za Gerdo v čarovničinem vrtu, ko hrepeni po Kajju – zaradi Andersena lahko še zmeraj upamo, da v svetu, kjer vladajo tatovi časa in so kopije več vredne od originala, sence le ne bodo povsem zasenčile človeka.

Andersen je poleg pravljic napisal tudi osupljivo število pesmi, opernih besedil, potopisov, romanov in gledaliških iger. Toda prav pravljice so mu prinesle nesmrtnost in svetovno slavo.

Tam nekje v sanjski sliki njegovega otroštva so čakala vrata, da jih odkrije in stopi skozi. Hans Christian jih je znal poiskati in odpreti in – kot mu je bilo prerokovano, so zaradi njega nekoč zares osvetlili ves Odense.

Cena slave je bila visoka – plačal jo je s samoto, čeprav je bil nenehno in povsod obdan z ljudmi. Nič čudnega, da njegove pravljice prinašajo neukinljivo univerzalno resnico o človeku in njegovi duši in se z globoko sporočilnostjo dotikajo tako odraslih kot otrok. Odkrivajo nam najgloblje skrivnosti duše – včasih sila boleče, nedoumljive in zato težko izgovorljive. In prav te je znal Andersen genialno ubesediti v pravljici. Pride čas, ko morda prerastemo Grimma – poznamo vzorec, arhetip in pravljica postane čisto pravljичno predvidljiva. Pretesna in premajhna nenadoma zapoka po vseh pravljичnih šivih. Skozi razpoke neusmiljeno uhaja žagovina še včeraj živih medvedkov. Vendar ne pri Andersenu.

Andersena, podobno kot Wilda, ne prerastemo nikoli. Kajti tvarina čevljev, v katere je Andersen obul svoje pravljice, da so z njimi obhodile svet, je živa kot življenje samo. Tvarina teh čevljev je namreč pravljичnina bolečine. Bolečina sveta pa je edino, kar se nikoli ne more obrabiti. Lahko jo le ublažimo in napravimo znosnejšo z rahlim obližem poezije ali pravljice. Prav to je na poseben način storil Andersen. Zato je Andersenova pravljica – ne samo kot zvrst – temveč tudi z bistvom svoje sporočilnosti še posebej blizu poeziji. Andersen je ob Wildu gotovo največji pesnik pravljice.

Tudi takrat, ko se čoln njegovih besed z vesli dotika sončnih obal, čutiš nad njim povešavo senco breze. Ko sam v svoji biografiji zapiše, da je bilo njegovo življenje pravljica, mu sicer lahko pritrdimo – vendar z rahlim zadržkom. Res je bila pravljica, a senčna, Andersenova pravljica. In kljub temu – kako čarobno! – sonce v njeni senci sije še danes.